

Omtrentleg historie

«Major» Christian Christensen har skrive ei ny bok, «De som heiste flagget», der han hyllar dei norske marineoffiserane under den tyske okkupasjonen.

Bøker

SVEIN BLINDHEIM

Eit slags fasitsvar i boka er at Nygaardsvoldregjeringa svikta kapitalt både før og etter 9. april, men at marineoffiserane, general Fleischer, Arne D. Dahl og nokre andre hærøffiserar ordna opp i defaismen, rotet, ja intrigane og korrupsjonen. Men det var marineoffiserane som «mastet banneret», og «Norge var i krig på Englands side». Det er glimt av sanning i det han skriv, men som historie er det mildt sagt skeivt og forenkla.

Mykje av det han seier om regjeringa har noko for seg. Det er berre det at det er komplett selektivt og ufullstendig å seie det på Christensens (CC) måte. Det hadde t. d. alltid vore borgerleg fleirtal i nasjonalforsamlinga, og sosialdemokratane – som CC konsekvent kallar sosialistar – hadde aldri hatt makt til å rasere militærstellet vårt, slik CC implisitt framstiller det. Nygaardsvoldregjeringa plussa tvert om på so monaleg dei siste åra før 9. april at ikkje eingong heltane til CC greidde å få brukt opp pengane.

For CC var det «norske offiserers kampinnsats i krig som var avgjørende for at Norge fikk bli med i Nato i 1949». Fekk bli med! Ny heilbom, om det eigentlige offiserskorpset var ekstremt pro-NATO, for å seie det mildt – og ekstremt anti-Sovjetunionen både før og etter krigen, hadde det lite med innsats å gjere. Kva med Danmark? Portugal? Italia? For ikkje å gløyme Vest-Tyskland. CC minner om situasjonen etter krigen då «man engstet seg for at Moskva skulle utvide sitt imperium mot vest. Ukraina, Ungarn, Polen, de baltiske stater, Romania, Bulgaria, deler av Tyskland var blitt kolonier. Tsjekkoslovakia falt. Hellas og Finland var truet». Mildast sagt ei overforenkla historiefremstilling av beste cowboyopp-skrift.

Det er diverre ikkje berre triviallitteraturen som gir slike skeive bilde av verkelegheita. Den største avisa vår held fram med å hjernevaske kunnskapsfattige og lettskremde landsmenn med daglege doser. Som t. d. i dag, 24. april, i kjempeoppslag på førstesida: «Sovjet øver landgang øst for grensen i Finnmark»; slik Aftenposten har vore hovudpåverkaren i å piske opp ei hatstemning so langt bakover eg kan hugse. Bolsjevik-hetsen skulle i sanning bli lagnaden til mange nordmenn under krigen, då ikkje berre dei mange frontkjemparane som fall eller blei såra, men også tusental andre som blei trekt inn i det sokalla rettsoppgeret etter krigen.

Åtak er det beste forsvaret. Det veit CC når han går til frontal-åtak på styresmaktane som

ikkje mobiliserte i tide. Eg er samd i at regjeringa var tafalt, for å seie det varsamt, og truleg hadde vi valt ei dansk løysing om ikkje Quisling hadde stige opp på den historiske scenen om kvelden 9. april, hadde oppnemnt opprørsregjeringa si og gitt ordre om å stanse mobiliseringa. CC treffer blinken når han seier at Quisling blei «en lykkeligur for landet. Han fremsto som en vikarierende fiende for nasjonen».

Eg er og samd når han skriv at «så lenge nordmenn vil være opptatt av historie, kommer mobilisering 1940 til å bli diskutert». Men CC overforenkla. Han nemner ikkje fullmobiliseringa i Nord-Norge; heller ikkje forkludringa i mobiliseringssystemet ved at det vart nytta mange og mange slags avdelingar frå Sør-Norge då åtaket kom ei «halv verd» lenger sør i kongeriket. Når CC hevdar at «krigstidens sagaberettere» utelet sider som skulle ha vore med, er eg samd. Men likevel slår hans egne utelatingar, forenklingar og skeivskap tilbake på han sjølv.

CC går derimot ikkje inn på kor lite Nygaardsvoldregjeringa ante om kva som eigentleg skjedd i militærstellet. Rett nok sa Nygaardsvold til den nyttenomnde forsvarsminister Ljungberg, at han, obersten, skulle ta seg av dei militære sakene. «Det politiske skal vi greie med å ta ansvaret for», la han til. Dobbelbokhalderiet i mobiliseringsoppgeret blei nok rubrisert under Ljungbergs avvarsområde. Iallfall gjorde ikkje regjeringa Nygaardsvold noko effektivt for å rydde opp i rotet. Historikaren Lars Borgersrud har skrive om dette i «Den hemmelige hæren», men både media og det politiske Norge har tagd heilt og freista å latterleggjere boka. Men inn i mobiliseringsrotet i 1940 høyrer dette spørsmålet heime.

Den traurige verkelegheita er at hæren og marinen ikkje blei regjert av den sosialdemokratiske Nygaardsvoldregjeringa, men at dei to forsvarsgreinene blei administrert av offiserar i forsvarsdepartementet i embeta som ekspedisjonssjefar, avdelingssjefar, byråsjefar osv., mens generalstaben og admiralstaben regjerte. Dobbelbokhalderiet var sjølsagt ei politisk sak, men utan at politikarane greip inn.

I forsvarsdepartementet på alle nivå og i forsvarsgreinene satt legio personar med varierende brunfarge. Det høyrer og med til historia, utan at eg insinuerer høgforræderi då åtaket kom. Men det er tale om ideologi og haldning. Eg insinuerer heller ikkje høgforræderi for ein av offiserane Hans Wilhelm Scheidt hadde kontakt med, sjølv ikkje om vedkommande blei utnemnd som forsvarsminister i Quislings opprørsregjering og sjølv om Scheidt var mannen som fiksa tilgjenge til NRK klokka 1832 den 9. april. Slike og nærliggjande spørsmål høyrer med i dei problemstillingane CC har meiningar om, utan å drøfte. Likevel trekkjer han bastante slutningar vedrørende kven som heldt mål og kven ikkje. Difor er

det selektiv historie han skriv. Eg har stikk motsett syn, iallefall når det gjeld felttoget i Sør-Noreg, og for at det blei skytekrig i det heile. Men eg er samd men general Arne D. Dahl når han spør: «Hva foretok egentlig Ruge's stab seg under kamphandlingene»? CC er helst lite begeistra for Otto Ruge. Fleischer derimot står høgt hos CC. Rett nok stod mange av dei i Finnmark – men Fleischer sjølv hadde eit hovudansvar for det – og mange blei ståande der mot «fienden» i aust. Likevel, om det hadde vore so svære greier, skulle Dietl og tyskerane hans ha vore kasta på havet. Men inn i dette bildet kjem sjølsagt britane, som var alt anna enn pådrivande – og gjorde nett som dei ville. Attpåtil opererer norske historieverk omkring Norge-felttoget i 1940, då også Dietls soldatstyrke i Narvik, truleg men overdrivne tal. Det har m. a. med vurderinga av Fleischer som general å gjere – om ikkje med CCs bok – og eg kjem tilbake til det spørsmålet i annan sammenheng.

Boka har den utmerkede marineoffiseren Øivind Schau som genomgangsfigur. Ved Sjøkrigsskolen var det ikkje mange NS, får vi vite. Slik får vi og det skeive inntrykket at det var få høgreekstreme ved skulen. Mange og mange er elles eit definisjonsspørsmål. Det var no slett ikkje i Schau's kull at duxen i klassen var NS. Iallfall gir eit brev frå den 03.02.1943 frå ein eit par år eldre marineløytnant eit litt anna inntrykk: «Jeg kan nevne at jeg før valget i 1936 av min klasse ved Sjøkrigsskolen, som foruten meg bestod av 14 elever, fikk innmeldt 7 (i NS) og ytterligere 4 til å stemme på NS ved valget i 1936». Det gir liten tillit til CC når denne hevdar det motsatte utan dokumentasjon. Eg er elles samd med CC når han skriv om eit par i Schau's kull som svikta, at «ingen var forræder». Sanninga er like ofte at mange NS kanskje slåst blandt dei beste. På den andre sida var det sjølsagt dei NS som ikkje heldt mål, akkurat som i heile offiserskorpset.

«Laake gikk for aldersgrensen samme dag», dvs. 9. april, les vi. Men det gjorde general Laake eigentleg ikkje. Då han blei utnemnd galdt 68-årsgrensa for stillinga. At han blei meldt avskil 11. april då oberst Ruge blei utnemnd til ny øverstkommanderande, er ei anna sak.

Ein annan detalj: «Kaptein, senere oberst Nils Petersen, var en ambisiøs herre, nummer en i sitt kull på Krigsskolen i 1917». Det var kaptein «Bimmelmann» Petersen frå «Deres tapre lille land» ikkje. Ein kavallerist som endte sin karriere som rittmeister var nummer ein. Nummer to var Wilhelm von Tangen Hansteen, medan Petersen låg lenger bak i ansiennitetsrekka. Petersen, som elles var offiser, hadde slått seg ned i London som direktør for Borregaaard. Men kvifor nemner ikkje CC dei to meir kjende offisersbrøne hans med etternamnet Pran, Fleischers stabssjef i London, Aage, seinare general, og regimentsjefen i Oslo, Sigvart?

Boka er på mange måtar underholdande, ikkje minst av di ho er spekka med sladder. Men historie er ho knapt. CC går grundig inn på spørsmålet om kvifor oberst Ljungberg blei forsvarsminister i desember 1939. Lat meg skyte inn at eitt av dei beste argumenta for at den engelske marskalken Lord Haig i 1915 blei utnemnd til britisk øvstkommanderande skulle vere at kona hadde vore hoffdame og var venninne med dronning Mary. Fru Ljungberg hadde og vore hoffdame, for dronning Maud, og obersten sjølv hadde vore adjutant for kong Haakon. CC antyder iallefall at «regjeringsmedlemmar trodde at kongen ville apprisiere valget», sjølv om ingen i regjeringa so mykje som hadde treft han. Drygt to år seinare gjentok regjeringa seg sjølv då ho utnemnde ein major ingen av dei kjende, nemleg ovannemnde Wilhelm Hansteen. Ljungberg blei ofra, seier CC, av di 9. aprilregjeringa «var i desperat behov for en politisk ansiktsløftning».

Frå Norge kom det og krav om utskifting av Ljungberg, grunnlagt med «dei manglande forsvartiltaka kring 9. april som Ljungberg måtte stå til ansvar for», etter Riste i «London-regjeringa». CC meiner dette er å rette bakar for smed. Men alle kjende det altså «bekvemt med en syndeubukk». Så blei den «høyst konservative» Hansteen utpeika til forsvarssjef av rittmeisteren som blei stabssjefen hans, Bjørn Christophersen.

Ikkje berre Eilert Christophersen, som heller ikkje kjempa aktivt i 1940, men også broren Rolv steig i «gradene». Den litt yngre Rolv var opprinnelig offiser med topp offisersutdanning. Men seinare tok han også juridisk embetseksamen. Det gjorde forresten mange av deiira generasjon, m. a. o. også Hansteen og Aage Pran og nok ein generalstabsoffiser som er omtalt i boka, nemleg kaptein Ørnulf Dahl, bror til ovannemnde Arne D. Dahl.

Etter omveltninga i forsvarsleiinga blei ho gjerne omtalt som «Brødrene Christophersen & Co». General Hansteen blei elles omtalt «faktisk degradert» igjen, etter CC, då kronprins Olav blei utnemnd som sjef, med Hansteen som nestkommanderande. Det er rart med det blå glücksburgske blodet i demokratiet Norge. General Olav var «anerkjent som en dyktig offiser», får vi vite.

Elles opplyser CC at «den nye konservative byråsjef Thore Boye (blei) regeringskontorets sterke mann». Sjølv hugsar eg Boye som forsvarsminister Oscar Torps springpoike under eit besøk i Kompani Linge i Skottland vinteren 1942 – og som sakkynig i Treholt-saka.

Med tid og stunder fekk utenoreg status som krigførande. Einig, men engelskmennene bestemte.

På heimefronten var vi opptatt av «retrospektiv infamering av alle NS etter Quislings opptreden 9. april». Det er rett. Rett er det også at «vi var hevngjerrige i 1945. Hevnen var systematisk planlagt, aksjonene kanskje mest tilbublet av mennesker som hadde vært passive i de fem okkupasjonsår. Vi rammet vår hevn inn i rettsstatens prinsipper».

Christian Christensen
«De som heiste flagget»
Cappelen 1986

105166